

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ МОДЕЛЕЙ РЕГУЛЮВАННЯ

Солодовник О.В.,

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ORCID: 0009-0002-0417-7690

Солодовник О.В. Адміністративно-правові засади захисту персональних даних: порівняльний аналіз міжнародних моделей регулювання.

Стаття присвячена комплексному дослідженню адміністративно-правових засад захисту персональних даних через призму порівняльного аналізу провідних міжнародних моделей регулювання у цій сфері. Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком інформаційних технологій та процесами цифровізації суспільних відносин, що актуалізують проблематику адміністративно-правового регулювання захисту персональних даних як ключового компонента забезпечення інформаційної безпеки та захисту прав громадян у цифровому середовищі. Особливої гостроти ця проблематика набуває в контексті євроінтеграційних прагнень України та необхідності гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту персональних даних.

Розглянуто конституційно-правовий підхід до визначення персональних даних як невід'ємної частини фундаментальних прав людини, зокрема права на приватність, гідність та самореалізацію в інформаційній сфері. Обґрунтовано доцільність конституційного закріплення права на захист персональних даних в Україні шляхом модифікації статті 32 Конституції або включення окремої норми про інформаційні права індивіда.

Детально досліджено європейську модель захисту персональних даних, втілену у Загальному регламенті захисту даних (GDPR), яка ґрунтується на принципах захисту фундаментальних прав людини та високих стандартах приватності. Проаналізовано екстратериторіальний характер цієї моделі та її вплив на формування глобальних стандартів у сфері захисту персональних даних. Розглянуто американську систему регулювання, що відрізняється утилітарним характером, орієнтованим на економічну доцільність та ринкові принципи, з акцентом на диференційоване галузеве регулювання та саморегулювання бізнесу. Особливу увагу приділено аналізу Закону про захист приватності споживачів Каліфорнії (CCPA) як важливого кроку у гармонізації американських стандартів із європейськими вимогами.

Обґрунтовано оптимальність формування для України гібридної моделі адміністративно-правового регулювання, яка поєднує європейські стандарти захисту прав особистості з гнучкими механізмами адаптації до національних особливостей та динамічного розвитку цифрових технологій.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, захист персональних даних, міжнародні моделі регулювання, приватність, європейські стандарти, адміністративні процедури.

Solodovnik O.V. Administrative and legal barriers to the protection of personal data: a contemporary analysis of international models of regulation.

The article presents a comprehensive study of the administrative and legal foundations of personal data protection through the lens of a comparative analysis of leading international regulatory models in this field. The relevance of the study stems from the rapid development of information technologies and the digitalisation of social relations, which underscores the importance of administrative and legal regulation of personal data protection as a key component of ensuring information security and safeguarding citizens' rights in the digital environment. This issue is particularly pressing in the context of Ukraine's European integration ambitions and the need to align national legislation with international standards for data protection.

The article examines the constitutional and legal approach to defining personal data as an integral part of fundamental human rights, particularly the right to privacy, dignity, and self-realisation in the information sphere. It substantiates the need to enshrine the right to personal data protection in Ukraine's Constitution, either by amending Article 32 or by introducing a separate provision on individual information rights.

A detailed analysis is provided of the European model of personal data protection, embodied in the General Data Protection Regulation (GDPR), which is based on the principles of safeguarding

fundamental human rights and maintaining high standards of privacy. The extraterritorial nature of this model and its influence on the development of global data protection standards are highlighted. The article also explores the U.S. regulatory system, which is characterised by a utilitarian approach focused on economic expediency and market principles, with an emphasis on sectoral regulation and business self-regulation. Particular attention is given to the California Consumer Privacy Act (CCPA) as a significant step towards aligning U.S. standards with European data protection requirements.

The article argues in favour of developing a hybrid administrative and legal model for Ukraine, combining European standards for the protection of individual rights with flexible mechanisms adapted to national specificities and the dynamic evolution of digital technologies.

Key words: administrative and legal regulation, personal data protection, international regulatory models, privacy, European standards, administrative procedures.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій та процеси цифровізації суспільних відносин актуалізують проблематику адміністративно-правового регулювання захисту персональних даних як одного з ключових компонентів забезпечення інформаційної безпеки та захисту прав громадян у цифровому середовищі. Сучасні виклики, пов'язані з масовим збором, обробкою та використанням персональної інформації державними органами та приватними суб'єктами, вимагають переосмислення традиційних підходів до адміністративно-правового регулювання у цій сфері та формування ефективної системи правових гарантій захисту особистості від неправомірного втручання у приватне життя. Особливої актуальності ця проблематика набуває в контексті євроінтеграційних прагнень України та необхідності гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту персональних даних, що потребує комплексного аналізу різних моделей правового регулювання та визначення оптимальних шляхів удосконалення вітчизняної адміністративно-правової системи.

Метою даної статті є дослідження адміністративно-правових підходів до захисту персональних даних у різних правових системах, аналіз міжнародного досвіду регулювання у цій сфері та визначення перспективних напрямків удосконалення української моделі адміністративно-правового захисту персональних даних.

Стан опрацювання проблематики. Питання адміністративно-правового захисту персональних даних та порівняльний аналіз міжнародних моделей регулювання привертають значну увагу сучасних дослідників у контексті стрімкого розвитку інформаційних технологій та необхідності забезпечення прав людини у цифровому просторі.

В. Головченко зосереджує увагу на правових основах захисту персональних даних, аналізуючи фундаментальні принципи правового регулювання у цій сфері. Європейська модель захисту персональних даних представлена комплексним дослідженням правових засад, закладених у Хартії Європейського Союзу про основоположні права, яка встановлює фундаментальні принципи захисту особистих даних як одного з основних прав людини. Поглиблене вивчення європейського підходу здійснено через аналіз Загального регламенту про захист даних (GDPR), який визначає сучасні стандарти обробки персональних даних у Європейському Союзі та встановлює принципи екстериторіального застосування. Н. Головацький здійснює комплексний порівняльно-правовий аналіз міжнародних моделей, проводячи дослідження правового регулювання захисту персональних даних у рамках GDPR та законодавства США, Канади й України.

Виклад основного матеріалу. Конституційно-правовий підхід до визначення «персональних даних» розглядає їх як невід'ємну частину фундаментальних прав людини, зокрема права на приватність, гідність та самореалізацію в інформаційній сфері. Прибічники цієї концепції наголошують, що захист таких даних має бути закріплений на конституційному рівні та мати пріоритет над комерційними інтересами. Цей підхід є надійною основою для побудови ефективної системи захисту персональних даних у цифрову епоху.

Як приклад, В. Головченко [1] запропонував цілісну теорію створення національної моделі правового захисту персональних даних, яка враховує конституційні принципи та європейські правові стандарти. Дослідник доводить, що українська система захисту даних формується шляхом поєднання положень Основного закону країни та норм законодавства ЄС, що сприяє виробленню унікального регуляторного механізму. Важливим аспектом роботи В. Головченка є його аргументація щодо відсутності окремого конституційного права на захист персональних даних. Він доводить, що це не є недоліком, оскільки відповідні гарантії випливають із загальної системи конституційних норм, що стосуються прав і свобод людини. Науковець вводить концепцію «розподіленого конституційного захисту», згідно з якою захист даних забезпечується через комплексне тлумачення різних положень Конституції, пов'язаних із приватністю, гідністю та інформаційною свободою. Такий підхід дозволяє створити більш адаптивну та всеосяжну систему регулювання.

Погоджуючись із висновками В. Головченка, можна стверджувати, що навіть без прямої конституційної норми щодо захисту персональних даних можна сформулювати ефективний правовий механізм, спираючись на загальні принципи Основного закону [1].

Разом з тим, вважаємо, у контексті стрімкого розвитку цифрових технологій та посилення ризиків для приватного життя особистості доречним є внесення змін до Конституції України, спрямованих на чітке закріплення права на захист персональних даних у другому розділі («Права, свободи та обов'язки людини і громадянина»). Це могло б бути реалізовано шляхом модифікації статті 32 або включення окремої норми, що спеціалізується на інформаційних правах індивіда. Подібна конституційна імплементація сприяла б підвищенню правової чіткості та посиленню гарантій захисту ключових прав людини в умовах цифрової епохи.

Формалізація права на захист персональних даних на рівні Основного закону заклала б надійну нормативну базу для подальшого вдосконалення спеціалізованого законодавства у цій галузі. Крім того, вона надала б Конституційному Суду України чіткі підстави для формування стабільної судової практики у сфері захисту цифрових прав, а також забезпечила б дотримання національної правової системи європейським критеріям, зокрема положенням статті 8 Хартії основних прав Європейського Союзу [2]. Пряме закріплення права на захист персональних даних у Конституції України створило б чіткі правові орієнтири для збалансованого регулювання відносин між інтересами особистості, суспільства та держави у сфері обробки персональної інформації. Це особливо актуально в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту, інтернету речей та систем масового збору даних. Конституційне визнання цього права також сприяло б підвищенню правової обізнаності громадян щодо їхніх цифрових прав і забезпечило б додаткові механізми судового захисту від можливих порушень.

Міжнародний досвід демонструє різноманітність підходів до регулювання персональних даних, що обумовлено національними правовими традиціями та соціокультурними особливостями. Аналіз зарубіжних практик дозволяє не лише виявити загальні тенденції, а й зрозуміти унікальні аспекти тлумачення концепції персональних даних у різних правових системах, що може бути корисним для вдосконалення вітчизняного законодавства.

Європейська модель захисту персональних даних, втілена у Загальному регламенті захисту даних (далі – GDPR), ґрунтується на принципах захисту фундаментальних прав людини та високих стандартах приватності. Ця модель має екстратериторіальний характер і поширюється не лише на суб'єктів у межах ЄС, а й на організації за його межами, які обробляють дані громадян ЄС або пропонують їм товари та послуги. GDPR містить детальні визначення ключових понять, таких як персональні дані, які включають будь-яку інформацію, що дозволяє ідентифікувати особу, процес обробки даних, що охоплює всі дії з інформацією, а також визначає ролі суб'єкта даних, контролера та процесора у цьому процесі [3]. Європейська система захисту персональних даних встановила еталонний рівень регулювання, який значно впливає на глобальні практики у цій сфері. Її значення проявляється у кількох напрямках: впровадження збалансованого регуляторного механізму, що поєднує чіткі вимоги з можливістю адаптації до різних типів інформації; трансформація GDPR у світовий стандарт, який запозичують держави за межами ЄС; підвищення рівня відповідальності всіх учасників процесу обробки даних, що сприяло розробці новітніх методів захисту. Важливо відзначити, що ця модель продовжує розвиватися, ефективно реагуючи на виклики цифрової епохи, що підтверджує її довгострокову ефективність.

На відміну від європейського підходу, американська система регулювання відрізняється більш утилітарним характером, орієнтованим на економічну доцільність та ринкові принципи. Вона передбачає диференційоване регулювання для різних галузей із акцентом на саморегулювання бізнесу. Хоча така модель сприяє технологічному прогресу, вона має менш уніфікований характер порівняно з європейською [4].

У США відсутня єдина федеральна нормативна база на кшталт GDPR, проте окремі штати впроваджують власні ініціативи. Найбільш значущим прикладом є Закон про захист приватності споживачів Каліфорнії (CCPA), який набув чинності у 2018 році. Цей акт надає жителям штату право контролювати свої персональні дані, включаючи доступ до інформації про їх використання, можливість вилучення та обмеження комерціалізації. Особливу увагу приділено захисту неповнолітніх, а також встановлено суворі санкції за порушення – до 7,5 тисяч доларів за кожен умисний випадок. CCPA став важливим кроком у гармонізації американських стандартів із європейськими вимогами [4].

Американський досвід також включає галузеві нормативні акти, такі як HIPAA (охорона медичних даних) та GLBA (регулювання фінансового сектору), які демонструють гнучкість у підході до захисту різних категорій інформації. Такі спеціалізовані механізми можуть бути корисними для інших юрисдикцій, що розвивають власні системи захисту даних [5].

Східноазійські країни розробили унікальні моделі захисту персональних даних, які архітектурно поєднують національні культурні традиції з вимогами цифрової ери. Такі технологічно розвинені держави, як Сінгапур та Південна Корея, демонструють приклади гармонійного співіснування інституцій приватності з потребами інноваційного розвитку. Цей регіональний досвід свідчить про можливість формування автономних шляхів урегулювання суперечностей між захистом даних та економічними імперативами.

На противагу єдиному регуляторному простору GDPR, азійський континент являє собою мозаїку різномірних правових систем. Кожна з численних країн регіону виробила власний механізм захисту інформації, сформований під впливом унікального поєднання історичних, культурних та економічних детермінант. Яскравими прикладами слугують:

Китайський PIPL (Закон про захист персональної інформації);

Гонконзька PDPO (Постанова про приватність даних);

Японська APPI (система захисту персональних даних) [6].

Незважаючи на формальну схожість цілей із європейськими стандартами, азійські правові режими відзначаються суттєвими відмінностями в методології реалізації. Юрисдикції з акцентом на технологічний суверенітет приймають більш адаптивні норми, тоді як держави з сильною традицією захисту приватності запроваджують жорсткі регуляторні рамки.

Цей різнобічний досвід має важливе значення для України, яка стоїть перед стратегічним вибором моделі регулювання. Азійські приклади доводять, що ефективна система захисту даних має ґрунтуватися на ретельному синтезі міжнародних стандартів із національною специфікою, що відкриває широке поле для законодавчих інновацій.

Висновки. Порівняльний аналіз міжнародних моделей адміністративно-правового регулювання захисту персональних даних свідчить про відсутність універсального підходу до вирішення цієї проблематики та необхідність врахування національних особливостей правової системи при формуванні ефективної моделі захисту. Європейська модель, втілена у GDPR, демонструє високі стандарти захисту прав особистості та комплексний підхід до регулювання, проте її імплементація потребує значних ресурсів та адаптації до національних умов. Американський досвід галузевого регулювання та акценту на саморегулювання бізнесу може бути корисним для забезпечення гнучкості правового регулювання, водночас азійські моделі демонструють можливості синтезу міжнародних стандартів з національними традиціями. Для України оптимальним є формування гібридної моделі адміністративно-правового регулювання, яка поєднує європейські стандарти захисту прав особистості з гнучкими механізмами адаптації до національних особливостей та динамічного розвитку цифрових технологій. Важливим кроком у цьому напрямку має стати конституційне закріплення права на захист персональних даних, що створить надійну правову основу для подальшого розвитку спеціалізованого законодавства та формування ефективної системи адміністративно-правових гарантій захисту особистості у цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Головченко В. Правові основи захисту персональних даних. *Юридична газета онлайн*. 2018. № 36. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/pravovi-osnovi-zahistu-personalnih-danih.html> (дата звернення: 19.06.2025).
2. Хартія Європейського Союзу про основоположні права. *Центр громадських свобод: вебсайт*. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/> (дата звернення: 19.06.2025).
3. What is GDPR, the EU's new data protection law? *GDPR. UA.: website*. URL: <https://gdpr.eu/what-is-gdpr> (date of appeal: 19.06.2025).
4. Захист персональних даних у США. *ABITAP: вебсайт*. URL: <https://www.avitar.legal/post/zahist-personalnih-danih-u-ssha> (дата звернення: 19.06.2025).
5. Головацький Н.Т. Правове регулювання захисту персональних даних: GDPR та законодавство США, Канади й України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Т. 2, № 85. С. 288–292. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.42>.
6. Asia Data Protection Series: An Overview of the Data Protection Landscape in Asia. *LEXOLOGY: website*. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ff96d8c5-6ce0-468e-8e64-6efd9ac8b412> (date of appeal: 19.06.2025).